

Behçet Çelik

Yazının Hatırlattıkları, Unutturdukları

“Yazı” karşısında farklı tutumlar alırız. Kimi zaman (ya da kimi yazı) kâğıt üzerindeki siyah lekelerden ibarettir, ama başka yer ve zamanda yazılı bir metnin en kudretlimizden bile kudretli olduğuna inanıverdiğimiz olur. Bu iki uç arasında insanın yazıyla ilişkisinin sayısız görünümünden söz edilebilir; yazının hayatın birebir yansıması olduğundan yazının hayatı kurduğuna varabilen hayli geniş bir çeşitlilik içerisinde yazıya anlam ve önem atfederiz.

Murat Gülsoy, ilk öykülerinden bu yana insanın yazı karşısında aldığı farklı tutumları, yazının insan için taşıdığı anlamları, yazının kudretinin sınırları olup olmadığı gibi sorunsalları araştırmaya yapıtlarında özel bir yer veriyor. Geçtiğimiz günlerde yayımlanan Tanrı Beni Görüyor mu?’daki öykülerde de kurmaca metinler üzerinden “yazı”nın bir tür arkeolojisini yapmaya kalkıştığını iddia etmek çok aşırı bir yorum olmaz.

İlk yazılı metni yazıyı icat eden atamız neden kaleme almıştı? (Sivri taş almıştı mı demeliyim yoksa?) Bu konuda bilim insanları neler diyor, bilmiyorum, ama bana öyle geliyor ki, ilk yazılı metin bir başkasıyla iletişimden çok “yazar”ın kendisi için tuttuğu bir nottu. Kazıdığı işaretlere verdiği anlamını kendisinden başkası henüz bilmediği için böyle olduğunu düşünüyorum. Başka bir deyişle, bir tür post-it’i belki de ilk yazı. “Yazar” unutmamak için bir şeyleri not etmişti. Bu bir aşk şiiri bile olsa (böyle olduğunun iddia edildiğini okumuştum bir yerde), aklına gelen imgeleri, sözleri bir kez daha yineleyebilmek için, kendi uydurduğu işaretlerle bir taşla daha iri bir taşın üzerine “not ettiğini” sanıyorum o atamızın. Demem o ki, yazının unutmakla ya da unutmak istememekle, dolayısıyla bellekle yakın bir ilişkisi var.

Unutmak konusuna, yazının unutmakla ilişkisine Tanrı Beni Görüyor mu?’daki öykülerde de sıkça değiniliyor. “**74 Mercedes**”te bu açıkça ifade ediliyor: “Unutmamak için yazıyorum,” diyen anlatıcı, unutmanın kendisi için ölümden daha korkutucu olduğunu itiraf ediyor. Tabii, unutmamak lazım, yazmak her zaman hatırlamaya değil, kimi zaman da unutmaya hizmet eder. Gülsoy da, “**Bize Kuş Dili Öğretildi**” adlı öyküde anlattığımız bir hikâyeyi bazen başka bir hikâyeyi unutmak için kurgulamış olabileceğimize dikkat çekiyor. “Tanrı Beni Görüyor mu?”da da, yazarın ya da Tanrı’nın bir an kahramanı ya da insanı unutması durumunda o kişinin var olamayacağından söz edilir. “**Şaire Mektuplar**”ın anlatıcısı ise, okuduğu şiirin “uyanır uyanmaz unuttuğu bir rüyayı hatırlatır gibi olduğu[ndan]” söz ettikten sonra ekliyor: “Ne tuhaf değil mi: uyanış bir unutuşla mümkün oluyor bazen. Çoğu zaman. Yeni bir güne uyanabilmek için bazı şeyleri unutmamız gerekiyor.” Burada Gülsoy’un metinlerini takip edenlere aşına gelecek bir başka olguyla karşılaşırız: rüyalarla. Yukarıda sözünü ettiğim, “74 Mercedes”te de olup biten gizemli olaylar bir rüya ile çözülür gibi olur zaten. Çözülmeyip çözülür gibi olduğuna, bir boşluk kaldığına mim koymak gerek. Gülsoy’un metinlerinde zihnindeki boşluklardan sıkça söz edilmesinin yanı sıra, bu metinlerin içerisinde de ne olup bittiğini tam olarak anlamamıza imkân tanımayan boşluklar (“loş köşeler”) bulunur çoğu zaman. “**Yazı Çölü**” adlı öykü bu boşluklara ithaf

edilmiş gibi. “**Şaire Mektuplar**”ın “post scriptum’unda yazı’nın unutmak/hatırlamakla ilişkisi bir kez daha vurgulanıyor. Bu öykünün anlatıcısı (mektupların yazarı) iç dünyasındaki karanlıktan söz eder mektuplarında. Yazmak bu gibi durumlarda karanlıkta yanıp sönen bir yıldız olabileceği gibi, o karanlığın derinlerine gömülmemize de yol açabilir. Yıldızın pırıltısının karanlığı yok ettiğini sanırsız; oysa karanlık orada duracaktır gene, ama biz onu görmemeyi seçmişizdir. Unutmayı istemek böyle bir şeydir. Yazı bazen kalemi elinde tutanın amacını aşıp unutturmamaya, derinlerde kalması istenenlerin üzerindeki örtüyü hafifçe sıyırmaya kalkabilir.

Bu saydıklarımın, unutmak/hatırlamak, rüyalar ve (zihnimizdeki ya da metinlerdeki) boşluklar gibi olguların birbirlerine değdikleri, kesiştikleri ara alanlar da Gülsoy’un yazısında önemli bir yer tutuyor. Mesela *deja vu*, bu anı daha önce yaşamıştım hissi. (Gülsoy’un bir kitabının da adıdır: Bu An’ı Daha Önce Yaşamıştım, 2004.) *Deja vu*’da hatırladığımızı sanırsız bir şeyi, ama ne olduğunu bilemeyiz, zihnimizin loş bir köşesinin bir oyunu mudur, yoksa önceden rüyamızda mı görmüştüzdür o an yaşamakta olduğumuz şeyi, handiye o rüyayı mı hatırlamak üzereyizdir, işin içinden çıkamayız. Sonuçta *deja vu* anında derin bir tekinsizlik duyarız. Bildiğimizi sandığımız her şeyin aslında hiç de bildiğimiz gibi olmayabileceği hissi bir an kaplayıverir içimizi.

Murat Gülsoy’un metinlerini okurken de buna benzer bir tekinsizlik hissine kapılırız bazen. Okumakta olduğumuz metin bildiğimiz metinlere benzediğinde bile, bir noktadan sonra işlerin karışacağını hissederiz. Metnin içi ile dışı arasındaki sınırın genişlediğine, ya da ihlal edildiğine sıklıkla tanık oluruz. Bu sınırın ihlal edildiğini yine bir metni okuyarak öğrendiğimiz, sezdiğimiz için daha da artan bir tekinsizlik içerisinde sürdürürüz okumayı. Bizde benzer hisler uyandıran sadece metnin sınırlarının ihlali değildir. Başka sınırlardan da söz edilebilir: varlık ile yokluğun, gerçek ile hayalin arasındaki sınırlardan... Bir öykü kahramanının, “Benim bir hikâyenin içinde olduğumdan eminsiniz. Nasıl bu kadar emin olabiliyorsunuz? (...) Benim gerçek olmadığımı düşünüyorsunuz. Siz ise gerçeklerin dünyasındasınız, öyle mi?” sorusu, okuduğumuz metindeki tekinsizliği “gerçek dünyamıza” taşır.

Tanrı Beni Görüyor mu?’da yer alan kimi öyküde görsellikten yararlanmış Murat Gülsoy. İlk anda yazının yetersiz kaldığı yerlerin görsellekle tamamlama çabası sanılabilir; aksine görselliği işin içine kattığı metinlerde bile Gülsoy aslında “yazı”yı araştırıyor. Bu noktada şuna da dikkat çekmek gerek: Gülsoy’un yapıtlarının odağında yazı olduğunu belirttim, ama burada vurguyu “yazı”ya değil, “metin”e yapmak gerekiyor. Yazılı bir metnin oluşumu, bir metnin kendi üzerine kapanışı, kendi içinde dönenip durması, yazının bir nesneyi ne ölçüde ve nasıl görüntüleyebileceği gibi konulara öykülerinde değiniyor olmasına karşın, Murat Gülsoy’un odağındaki olgunun “yazı” olduğu kadar “metin” olduğunu da hatırlamak gerekir. Neden bir metin kurarız, neden hikâye anlatırız, o hikâyeyi neden öyle değil de böyle anlatırız? Gerçeklik de dediğimiz de bir hikâye midir, hikâyeyi değiştirerek gerçekliği de değiştirebilir miyiz? Bu gibi soruları sıkça sorar, sordurur. Bunu yazılı bir metin aracılığıyla yaptığı için çoğu zaman “metin” “yazı” ile örtüşür, ama her zaman değil.

Tanrı Beni Görüyor mu?’da Murat Gülsoy alıştığımız sınır ihlallerine yenilerini katmış. Arayışları görsellikten yararlanmaktan ibaret değil. Kafka’nın bir metnini “genleştirdiği” öykü buna örnek verilebilir. Kafka’nın kısa ve yoğun

metninin her cümlesinin ardından birer cümle ekleyerek beş kez yazıyor. Sonuçta yeni bir metne ulaşıyoruz. İçerisindeki bazı cümleler Kafka'ya ait, ama Kafka'nın metnindeki boşluklar doldurulmuş durumda. Yeni metin bambaşka bir öykü, kendi içerisinde boşlukları olan; daha da genişletilebilecek bir metin üstelik. "**Konuşan Sözlük**", "**Şaire Mektuplar**" gibi öykülerde de farklı türlerdeki yazılı metinlerin içerisinde sakladıkları öykülere dikkat çekilir.

"**Yaşamsal Geometri**"de yazı bu kez geometrik şekillerin alanına uzanıyor; hayatımızdaki geometri vurgulanıyor. Salt bunu düşünmüyoruz ama, geometrik şekillerin fiktif ve varsayımsal olması gibi yazının, hatta dilin de öyle olduğunu bir kez daha hatırlıyoruz. İçimizden geçenleri seçeceğimiz kelimelerle karşımızdakine anlatabileceğimizi varsaymaz mıyız? Bizi konuşmaya ve yazmaya iten bu ön kabul değil midir? Ne var ki yazının ve dilin varsayımsal olduğunu çoğu zaman aklımıza getirmez, unuturuz; giderek unuttuklarımızın arasına okumakta olduğumuz yazının birinin kaleminden çıktığı da eklenir ve yazı kendi başına bir varlık halini alır neredeyse. Öte yandan, bunları unutmamız bir yerde hayrımızadır; sürekli tekinsizlik duyarak ne okuyabilir, ne yazabilir, ne de yaşayabiliriz. Kendimizi ancak bunları unuttuğumuzda güvende hissedebiliriz.

Murat Gülsoy ise Tanrı Beni Görüyor mu?'da yer alan öykülerinde yazı-hayat ilişkisinin tekinsiz alanlarını çoğaltarak bizi yazı karşısında tetikte olmaya çağırıyor; bu çağırının da yazılı metinler aracılığıyla yapıldığını hatırlatmayı unutmadan.